

[Psychological and ethical principles of justice]. *Sudovo-pravova reforma v Ukraini: problemy ta perspektyvy : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj 200-richchju Kraiovoho sudu Bukovyny (Chernivtsi, 26–28 trav. 2014 r.)*. Chernivtsi : Ruta. P. 128–133. [in Ukr.].

11. Orban, L. E., Hrydzuk, D. M. (1997) *Psykhohohiia profesiinoi diialnosti i spilkuвання* [Psychology of professional activity and communication]. Kyiv : Presa Ukrayiny, 189 p. [in Ukr.].

12. *Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Civil Procedure Code of Ukraine] : Zakon vid 18.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>. [in Ukr.].

13. *Terminolohichni slovnyk z dystsypliny «Tsyvilne protsesualne pravo»* [Terminological dictionary of the discipline «Civil procedural law»] / Polishchuk M. H., Andriievska L. O., Kosiachenko K. E. Dnipro : Vydavets Bila K.O., 2020. 200 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Iryna Dziuba. Features of court debates in court processes considering a civil case and their specificity. After the declaration of Ukraine's independence, the courts began to take on an important role in society and the state as state authorities that administered justice in the form of civil, economic, administrative, and criminal proceedings. The effectiveness of their activities depends on the independence of courts and court judges in the exercise of their powers. One of the main tasks of judicial reform is the implementation of democratic ideas of justice developed by world practice and science. In this connection, the development of the conceptual foundations of the judicial process of Ukraine acquires special importance. These issues are especially relevant today, during the period of formation and development of the rule of law.

The issue of proper protection of human and citizen rights is the most urgent for modern Ukraine, whose legislation has established a standard list of rights and freedoms for a legal state.

The main problem of Ukraine, like any other state, is the proper provision of such rights, which begins with the creation of appropriate state mechanisms for the protection of human and citizen rights and freedoms, acquiring special importance for a state whose political and legal systems are in the process of transformation. The foundations of such a mechanism are laid down in the Constitution of Ukraine, which declared the establishment and provision of human rights and freedoms as the main duty of the state.

The study and development of the psychology of the judicial process is an important component of the implementation of the judicial reform in Ukraine, as it examines the psychological regularities of law enforcement activities and studies the psychological foundations of a judge's professional profile, individual style and skill, education of professional skills and abilities, recruitment and placement of personnel, professional orientation, professional selection, professional education and personality formation of judges, professional deformation and its prevention, organization of the workplace and working hours.

Keywords: *judicial debate, civil process, court, civil case, psychology of the judicial process.*

УДК 346.3

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-178-185

Цагік ОГАНІСЯН©

кандидат юридичних наук

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Розглянуто поняття та сутність юридичних осіб у контексті їх ліквідації. Проаналізовано думки вітчизняних науковців стосовно поняття юридичних осіб, поняття ліквідаційної процедури, засад ліквідаційної процедури, можливості вдосконалення цього інституту. Пропонується закріпити відповідальність ліквідатора та осіб, які перешкоджають ліквідаційній процедурі у справі. Зосереджено увагу на можливості дати підприємству другий шанс та зробити ліквідаційну процедуру остаточним варіантом неможливості відновлення платоспроможності боржника.

Ключові слова: *ліквідація, банкрутство, ліквідаційна процедура, юридична особа, відновлення платоспроможності, справа про банкрутство.*

© Ц. Оганісян, 2023

k_cpd@dduvs.in.ua

Постановка проблеми. Дуже важливим аспектом діяльності юридичної особи є її платоспроможність перед іншими особами. За відсутності платоспроможності та можливості виплатити свої борги іншим особам така юридична особа може бути визнана банкрутом. Після ухвалення постанови суду про визнання юридичної особи банкрутом той самий суд відкриває ліквідаційну процедуру та визначає її строк. Тому потрібно визначити усі фактори, що призвели до вищезазначених обставин.

У зв'язку з прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства у 2018 році, в якому окремий розділ присвячений саме ліквідаційній процедурі, існує необхідність у дослідженні саме питання ліквідаційної процедури у справі про банкрутство юридичної особи, з належними прикладами судової національної практики.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Ліквідаційну процедуру у справі про банкрутство юридичних осіб було досліджено низкою вітчизняних вчених, зокрема такими, як В. Богатир, В. Бородін, А. Дмитренко, В. Кочин, Є. Хохлов та ін.

Мета статті полягає у визначенні ліквідаційної процедури у справі про банкрутство юридичних осіб, з належними прикладами судової практики.

Виклад основного матеріалу. Дослідуючи ліквідаційну процедуру у справі про банкрутство юридичних осіб, слід згадати положення Конституції України. Так, у ст. 42 Конституції України зазначено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1].

Так, ми бачимо, що підприємницька діяльність та усі пов'язані з нею аспекти підтримуються державою й адміністративними органами, ніхто не вправі забороняти підприємницьку діяльність і примусово ліквідувати підприємство.

Перейдемо безпосередньо до визначення понять «юридична особа» та «ліквідація». Юридичною особою, відповідно до ст. 80 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку [2].

Так, В. Кочин аргументує, що «в контексті поняття юридичної особи її сутність полягає в юридично значущих ознаках цього учасника відносин, які є імперативними вимогами до організації, що надає можливість останній стати суб'єктом цивільних відносин. До таких ознак, зокрема, належать: 1) організаційна єдність; 2) публічність виникнення та припинення; 3) загальна (універсальна) правоздатність; 4) майнова відокремленість; 5) самостійна відповідальність; 6) виступ у цивільному обороті від власного імені» [3, с. 44].

За дослідженнями О. Хохлова та В. Бородіна, «юридична особа є суб'єктом як публічного, так і приватного права, може вступати в цивільні, трудові, адміністративні та кримінальні відносини» [4, с. 154].

Слід зазначити, що ЦК України виокремлює такі ознаки та вимоги до юридичної особи:

- вона має пройти закріплений законодавством процес створення (ст. 87);
- мають бути дотримані вимоги до змісту установчих документів (ст. 88);
- юридична особа пройшла державну реєстрацію, та були внесені дані до єдиного державного реєстру (ст. 89);
- така особа має можливість виступати у суспільстві за закріпленою назвою або від свого імені (ст. 90);
- юридична особа має повну цивільну правоздатність (ст. 91) та повну цивільну дієздатність (ст. 92);
- закріплено місцезнаходження головного офісу або філіалу (ст. 93);
- така особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями (ст. 96);
- повноцінно здійснюється управління товариством його керівниками або органами управління (ст. 97) тощо.

Зауважимо, що поняття ліквідації юридичної особи закріплене у ст. 104 ЦК України, де вказано, що юридична особа припиняється в результаті реорганізації або ліквідації. А в ч. 1 ст. 110 ЦК України визначено перелік, за яким ліквідується юридична особа:

- 1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами;

2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади;

3) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, – за позовом відповідного органу державної влади [2].

За словником української мови І. Білодіда, термін «ліквідація» тлумачено як «припинення діяльності (закладу, підприємства, установи тощо); доведення чого-небудь до кінця з метою позбутися чогось, розрахуватися з ким-, чим-небудь тощо; припинення існування, знищення чого-небудь; фізичне знищення кого-небудь» [5, с. 513].

Важливим етапом ліквідації юридичної особи є правонаступництво, за яким інша особа отримує усі активи підприємств та усі його борги. З цього приводу цікавою видається думка О. Гнатів, що «під час ліквідації теж можливе правонаступництво, але воно відрізняється від правонаступництва в процесі реорганізації» [6, с. 107].

Вважаємо, що висновок О. М. Гнатів цілком слушний, оскільки вчений зазначає, що правонаступництво у разі ліквідації суб'єкта управління відбувається лише за наявності активів, що залишилися після погашення вимог усіх кредиторів у встановленому законодавством порядку. правонаступниками в такому випадку є засновники, тобто фізичні та юридичні особи, якщо інше не передбачено законом. Спадщиною є лише та частина майна, що залишилася після погашення боргу, а не весь набір прийнятних активів. Перехід права власності відбувається у порядку, визначеному законом, установчими документами або рішенням суду. Тому вчений пропонує ліквідацію визначити як припинення юридичних осіб у встановленому законодавством порядку, без створення нових суб'єктів господарювання.

Загальний порядок ліквідації юридичної особи зазначений у ст. 111 ЦК України. Сама ж ліквідаційна процедура у порядку банкрутства закріплена в розділі IV Кодексу України з питань банкрутства (далі – КУзПБ), що був прийнятий 18 жовтня 2018 р., замінивши Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Основною метою цього кодексу стало вдосконалення самої процедури банкрутства та забезпечення балансу інтересів кредиторів із інтересами боржника. КУзПБ закріпив більшість повноважень господарського суду у провадженні справ про банкрутства, що направлені для відновлення платоспроможності юридичної особи або формування ліквідаційної маси, що була б достатньою для задоволення кредиторських вимог.

Розглянемо детальніше порядок ліквідаційної процедури за розділом IV КУзПБ. Ухвалення постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури закріплено в ст. 58 КУзПБ. Наслідки визнання боржника банкрутом закріплені у ч. 1 ст. 59 КУзПБ, а саме:

– господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу, крім укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу у процедурі ліквідації тощо;

– строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;

– у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням ліквідаційної процедури;

– припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута;

– відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;

– продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому КУзПБ;

– скасовуються арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, та інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;

– припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, члени виконавчого органу (керівник) банкрута звільняються з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (органу, уповноваженого

управляти майном) майна банкрута [7].

Особливе значення у ліквідаційній процедурі має ліквідатор, якого призначають для проведення цієї процедури та контролю за нею. До повноважень ліквідатора, згідно з ч. 1 ст. 61 КУзПБ, віднесено такі: прийняття у своє відання майна боржника, забезпечення його збереження; проведення інвентаризації та визначення початкової вартості майна банкрута; аналіз фінансового стану банкрута; виконання повноваження керівника (органів управління) банкрута; формування ліквідаційної маси; заява до третіх осіб вимог щодо повернення банкруту сум дебіторської заборгованості; вживання заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб, тощо [7].

У КУзПБ також були закріплені положення про ліквідаційну масу. Так, за ч. 1 ст. 62, «усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності або господарського відання, включаються до складу ліквідаційної маси», а у ч. 1 ст. 63 визначено, що «після проведення інвентаризації та отримання згоди на продаж майна ліквідатор здійснює продаж майна банкрута на аукціоні» [7].

Відповідно до вищевикладеного ліквідатор оцінює усі майнові активи підприємства, котре визнано банкрутом, та ліквідує його з подальшим продажем на аукціоні, щоб хоча б якось покрити борги підприємства перед кредиторами та особами, перед якими воно має заборгованість.

Перейдемо до судової практики. Як приклад, у Постанові господарського суду Закарпатської області від 06.05.2019 у справі № 907/70/19 суд, враховуючи наявні у матеріалах справи докази та встановлені у ході судового розгляду обставини, зокрема щодо недостатності майна боржника для задоволення вимог його кредиторів, доходить висновку щодо наявності підстав для визнання боржника банкрутом та введення процедури ліквідації. Суд постановив визнати юридичну особу банкрутом та відкрити ліквідаційну процедуру [8].

Інший приклад – Ухвала господарського суду Харківської області від 16.02.2021 у справі № Б-24/158-07, в якій зазначається: «08.02.2021 від ліквідатора на адресу суду надійшов звіт ліквідатора, в якому він зазначив про неможливість завершення ліквідаційної процедури у зв'язку з відсутністю погодження органом управління боржником – Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України переліку ліквідаційної маси, що в свою чергу позбавляє можливості розпочати реалізацію майна ДСП «Оберіг» та провести розрахунки з кредиторами. На адресу суду від комітету кредиторів також надійшло клопотання, в якому комітет кредиторів просить суд зобов'язати ліквідатора провести реалізацію майна ДСП «Оберіг» відповідно до ст.ст. 48, 62-89, 96 Кодексу України без погодження з органом, уповноваженим управляти майном» [9].

Сама ж ліквідаційна процедура у цій справі на той момент тривала вже 11 років. Тому суд дійшов висновку, що можливо задовольнити клопотання комітету кредиторів та зобов'язати ліквідатора провести реалізацію майна ДСП «Оберіг» відповідно до положень КУзПБ, а саме провести оцінку майна банкрута згідно з ч. 12 ст. 96 КУзПБ та після проведення оцінки, відповідно до п. 5 ст. 48 КУзПБ, скликати комітет кредиторів для погодження умов продажу майна і отримання згоди на продаж майна боржника.

В іншому документі, а саме Ухвалі господарського суду Хмельницької області від 25.11.2021 у справі № 924/995/19, суд доходить висновку, що при визначенні початкової вартості майна ліквідатором не дотримано критерію отримання найвищої ціни за продаж майна банкрута. Судом також було враховано, що виникнення у боржника, щодо якого впроваджено ліквідаційну процедуру у справі про банкрутство, податкового обов'язку щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін сплати яких настав після моменту визнання боржника банкрутом, матиме наслідком порушення визначеного законодавством права такого боржника на звільнення від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), що, у свою чергу, суперечить принципу правової визначеності як одного з елементів верховенства права [10].

Як бачимо, судова практика з ліквідаційної процедури охоплює дуже багато різних практичних нюансів, із якими зіштовхується ліквідатор у справі. У нього постійно існує необхідність звертатися до господарського суду з різного роду проблемними питаннями, що значно навантажує судову систему. У зв'язку з цим пропонуємо розробити окремий судовий відділ з питань ліквідаційної процедури в самому господарському суді або запровадити посаду судді з питань ліквідаційної

процедури, до якого буде звертатися ліквідатор з різного роду питань та який зможе прийняти рішення, що не суперечить нормам КУзПБ, цивільного й господарського законодавства, та повідомити про нього самого банкрута. Це, на нашу думку, дозволить зняти навантаження з господарських судів.

Ще одним важливим питанням є строк ліквідаційної процедури. За ч. 1 ст. 59 КУзПБ, він становить 12 місяців. Проте на прикладі судової практики бачимо, що ліквідаційна процедура триває по декілька років, що також наводить на думку про створення у господарському суді окремого ліквідаційного судового відділу або запровадження посади судді з ліквідаційних питань.

Потрібно закріпити відповідальність ліквідатора та осіб, які перешкоджають ліквідаційній процедурі у справі, у вигляді штрафу, що буде зростати пропорційно до перевищення строку ліквідаційної процедури саме з умисної вини ліквідатора або інших осіб.

Існує декілька нормативних невідповідностей у ліквідаційній процедурі юридичних осіб, які помітив В. Богатир. Приєднуємося до його думки та вважаємо за необхідне зробити такі кроки:

1. Внести зміни до ч. 2 ст. 59 КУзПБ і викласти її у такій редакції: «Процедура передавання бухгалтерської та іншої документації, печатки і штампів, матеріальних та інших цінностей банкрута ліквідатору починається автоматично після призначення ліквідатора. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи банкрута несуть відповідальність відповідно до закону. Ліквідатор має право замовити виготовлення дублікатів печатки та штампів у разі їх втрати». Це дозволить прискорити початок ліквідаційної процедури, оскільки норма про 15-денний строк не завжди дотримується.

2. Внести зміни до ч. 1 ст. 62 КУзПБ і викласти її у такій редакції: «Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності, господарського відання або оперативного управління, включаються до складу ліквідаційної маси». Це виправить ситуацію, за якою законодавець не передбачив можливість некомерційних суб'єктів господарювання відповідати своїм майном на статусі оперативного управління перед кредитором у процедурі ліквідації.

3. Видалити абзац перший ч. 3 ст. 62 КУзПБ для остаточного захисту прав кредиторів та прирівняння некомерційних суб'єктів господарювання до комерційних.

4. Доповнити ч. 4 ст. 62 КУзПБ таким реченням: «Якщо майно, виключене з обігу, знаходиться у складі майна банкрута на законних підставах, передача його здійснюється на оплатній основі».

5. Змінити назву ст. 63 КУзПБ з «Продаж майна банкрута» на «Реалізація ліквідаційної маси», оскільки звужуються терміни, зазначені у ст. 62 КУзПБ, та не дотримується повноцінна термінологія ліквідаційної процедури банкрутства [11, с. 130–134].

Крім того, ліквідаційні процедури для окремих господарських суб'єктів закріплені в різних нормативно-правових актах, наприклад, такі ліквідації: повного товариства (ст. 132 ЦК України); командитного товариства (ст. 139 ЦК України); товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю (Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»); банків (Закон України «Про банки і банківську діяльність» тощо [2; 12–13].

Заслугує на увагу класифікація ліквідації юридичних осіб, яку здійснив А. Дмитренко, за такими ознаками: «за характером здійснення – примусова й добровільна; за метою здійснення можна виокремити ліквідацію внаслідок зміни організаційно-правової форми господарювання, з метою припинення діяльності й альтернативу; за ознакою основного спонукального мотиву – ліквідація внаслідок неефективної діяльності, досягнення мети функціонування та невідповідності нормативним вимогам функціонування; за масштабом поширення – ліквідація материнської компанії (холдингу), ординарного підприємства, філії або представництва, структурного підрозділу, окремих функцій чи процедур, а також скорочення персоналу; за технологією здійснення ліквідацію можуть здійснювати в загальному порядку, у межах банкрутства, автоматично або як припинення діяльності за спеціальною технологією» [14, с. 216–217].

Висновки. На нашу думку, ліквідацію юридичної особи потрібно розглядати через призму набору символів, що невіддільні від такого правового інституту, як

завершене судове провадження. Пропонуємо встановити, що ліквідація юридичної особи закріплена за цивільним законодавством та нею є юридична процедура, врегульована законом, за результатами якої повністю припинено платоспроможність юридичної особи як суб'єкта права, з можливістю часткової передачі прав та обов'язків іншим особам – правонаступникам.

Пропонуємо розробити окремий судовий відділ з питань ліквідаційної процедури в самому господарському суді або запровадити посаду судді з питань ліквідаційної процедури, до якого буде звертатися ліквідатор із різного роду питань та який зможе прийняти рішення, що не суперечить нормам КУзПБ, цивільного й господарського законодавства, і повідомити про своє рішення самого банкрута. На нашу думку, це дозволить зняти навантаження з господарських судів та дотримуватися строку ліквідаційної процедури у термін 12 місяців.

Потрібно закріпити відповідальність ліквідатора та осіб, які перешкоджають ліквідаційній процедурі у справі, у вигляді штрафу, який буде зростати пропорційно до перевищення строку ліквідаційної процедури саме з умисної вини ліквідатора або інших осіб.

Пропонуємо також внести зміни до КУзПБ у такому вигляді:

1) викласти ч. 2 ст. 59 КУзПБ у такій редакції: «Процедура передавання бухгалтерської та іншої документації, печатки і штампів, матеріальних та інших цінностей банкрута ліквідатору починається автоматично після призначення ліквідатора. У разі ухилення від виконання зазначених обов'язків відповідні посадові особи банкрута несуть відповідальність відповідно до закону. Ліквідатор має право замовити виготовлення дублікатів печатки та штампів у разі їх втрати»;

2) викласти ч. 1 ст. 62 КУзПБ у такій редакції: «Усі види майнових активів (майно та майнові права) банкрута, які належать йому на праві власності, господарського відання або оперативного управління, включаються до складу ліквідаційної маси»;

3) видалити абзац перший ч. 3 ст. 62 КУзПБ для остаточного захисту прав кредиторів та прирівняння некомерційних суб'єктів господарювання до комерційних;

4) доповнити ч. 4 ст. 62 КУзПБ таким реченням: «Якщо майно, виключене з обігу, знаходиться у складі майна банкрута на законних підставах, передача його здійснюється на оплатній основі».

5) змінити назву ст. 63 КУзПБ з «Продаж майна банкрута» на «Реалізація ліквідаційної маси».

Слушним вбачається також розширення ч. 1 ст. 58 КУзПБ, а саме, до норми «Суд визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника. Цей строк не може перевищувати 12 місяців» пропонуємо додати таке: «Суд може надати банкруту можливість відновлення платоспроможності строком на 3 місяців, протягом якого банкрут має відновити свою платоспроможність та виплатити усі боргові зобов'язання, що скасує постанову про його банкрутство та продажу його майна». Це, на нашу думку, може дати підприємству другий шанс та зробити ліквідаційну процедуру остаточним варіантом неможливості відновлення платоспроможності боржника.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
3. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. *Правова Україна*. 2013. № 5. С. 43–48.
4. Хохлов Є. Б., Бородін В. В. Поняття юридичної особи: історія та сучасне трактування. *Держава і право*. 1993. № 9. С. 153–159.
5. Словник української мови : в 11 т. / уклад.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наук. думка, 1973. Т. 4(І–М). 840 с.
6. Гнатів О. М. Поняття та види ліквідації як способу припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 2. С. 105–111.
7. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
8. Постанова господарського суду Закарпатської області від 06.05.2019 р. у справі № 907/70/19. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/81692648/>.
9. Ухвала господарського суду Харківської області від 16.02.2021 р. у справі № Б-24/158-07. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/94964206>.

10. Ухвала господарського суду Хмельницької області від 25.11.2021 р. у справі № 924/995/19. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/101518973/>.

11. Богатир В. К. Ліквідаційна процедура – заключна процедура у справах про банкрутство : монографія ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 210 с.

12. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.

13. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5-6. Ст. 30.

14. Дмитренко А. І. Ліквідація підприємства як базовий інструмент антикризового менеджменту. *Стратегія економічного розвитку України*. 2014. № 35. С. 211–218.

Надійшла до редакції 27.12.2022

References

1. Konstitutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. Art. 141. [in Ukr.].

2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 19. Art. 74. [in Ukr.].

3. Kochyn, V. (2013) Pravova sutnist yurydychnoi osoby [Legal entity of a legal entity]. *Pravova Ukraina*. № 5. P. 43–48. [in Ukr.].

4. Khokhlov, Ye. B., Borodin, V. V. (1993) Poniattia yurydychnoi osoby: istoriia ta suchasne traktuvannya [Concept of legal entity: history and modern interpretation]. *Derzhava i pravo*. № 9. O. 153–159. [in Ukr.].

5. Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 t. / uklad.: I. K. Bilodid ta in. Kyiv : Nauk. dumka, 1973. Vol. 4(I–M). 840 p. [in Ukr.].

6. Hnativ, O. M. (2016) Poniattia ta vydy likvidatsii yak sposobu pryypynennia yurydychnykh osib za tsyvilnym zakonodavstvom Ukrainy [The concept and types of liquidation as a way of terminating legal entities under the civil law of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Vyp. 2. P. 105–111. [in Ukr.].

7. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures] : Zakon Ukrainy vid 18.10.2018 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 19. Art. 74. [in Ukr.].

8. Postanova hospodarskoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 06.05.2019 r. u spravi № 907/70/19 [Resolution of the Commercial Court of Zakarpattia Oblast dated May 6, 2019 in case № 907/70/19]. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/81692648/>. [in Ukr.].

9. Ukhvala hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 16.02.2021 r. u spravi № B-24/158-07 [Decision of the Economic Court of the Kharkiv Region dated February 16, 2021 in case № B-24/158-07]. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/94964206>. [in Ukr.].

10. Ukhvala hospodarskoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 25.11.2021 r. u spravi № 924/995/19 [Ruling of the Commercial Court of Khmelnytskyi Region dated November 25, 2021 in case № 924/995/19]. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/101518973/>. [in Ukr.].

11. Bohatyr, V. K. (2021) Likvidatsiina protsedura – zakliuchna protsedura u spravakh pro bankrutstvo [The liquidation procedure is the final procedure in bankruptcy cases] : monohrafiia ; za red. d-ra yuryd. nauk, prof. B. V. Derevianka. Odessa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». 210 p. [in Ukr.].

12. Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoio vidpovidalnistiu [About limited and additional liability companies] : Zakon Ukrainy vid 06.02.2018 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2018. № 13. Art. 69. [in Ukr.].

13. Pro banky i bankivsku diialnist [About banks and banking activities] : Zakon Ukrainy vid 07.12.2000 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 5-6. Art. 30. [in Ukr.].

14. Dmytrenko, A. I. (2014) Likvidatsiia pidpriemstva yak bazovyi instrument antykrizovoho menedzhmentu [Liquidation of the enterprise as a basic tool of anti-crisis management]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*. № 35. P. 211–218. [in Ukr.].

ABSTRACT

Tsahik Ohanisyán. Legal regulation of the liquidation procedure in the case of bankruptcy of legal entities. This article discusses the concept and essence of legal entities for their liquidation. The opinions of domestic scholars on the concept of legal entities, the concept of liquidation procedure, the principles of liquidation procedure, the possibility of improving this institute are also analyzed. The importance of the right to entrepreneurial activity of citizens of Ukraine enshrined in the Constitution of Ukraine, its protection at the state level, the importance of preventing the state from the status of a bankrupt who initiates liquidation proceedings was highlighted. Attention is focused on the provisions of the Civil Code of Ukraine and the Code of Bankruptcy Procedures of Ukraine on liquidation proceedings in bankruptcy cases of legal entities. Here are some examples of bankruptcy case law that reflect the practical circumstances of liquidation proceedings. Normative inconsistencies in the current legislation were found, their analysis was carried out and proposals for their improvement were proposed. First of all, attention is drawn to the need for the liquidator to constantly submit applications to the court on

various issues, according to which it is proposed to develop a separate judicial department for liquidation proceedings in the commercial court, or the position of judge on liquidation proceedings. It is also proposed to consolidate the liability of the liquidator and persons who obstruct the liquidation procedure in the case in the form of a fine, which will increase in proportion to exceeding the liquidation procedure due to intentional fault of the liquidator or others. The focus is on the possibility to give the company a second chance and make the liquidation procedure the final version of the impossibility of restoring the debtor's solvency, which will be possible due to amendments to the Bankruptcy Code of Ukraine.

Keywords: *liquidation, bankruptcy, liquidation procedure, legal entity, restoration of solvency, bankruptcy case.*

УДК 347.91/95:[347.921.8:347.993]

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-185-189

Максим ШПАК©

кандидат юридичних наук

(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА СТАДІЇ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДАХ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

У науковій статті досліджено проблему правової допомоги у цивільному процесі на стадії розгляду цивільних справ у судах першої інстанції. Її існування є виправданим, оскільки завдяки існуванню та реалізації правової допомоги у судах першої інстанції у цивільному процесі значно ширше коло осіб може з більшою ймовірністю захистити свої процесуальні та (або) матеріальні права. Участь адвокатів у суді першої інстанції збільшує можливість отримання якісної юридичної допомоги у складенні та поданні в суд документів у справах позовного, наказного та окремого проваджень залежно від категорій цивільних справ.

Подальші дослідження питань правової допомоги в судах першої інстанції у цивільному судочинстві (процесі) стосуватимуться напрямів європеїзації українського цивільного процесу, а також підвищення якості цивільного вітчизняного судочинства і запровадження та втілення взірцевого міжнародного досвіду діяльності адвокатів у таких справах.

Ключові слова: *правова допомога, суд першої інстанції, цивільний процес, цивільне судочинство, розгляд цивільних справ.*

Постановка проблеми. Правова допомога у судах першої інстанції в цивільному процесі є необхідною та важливою передумовою супроводу в юридичному захисті громадян України в судах. Ця допомога є багатогранною. Вона охоплює низку осіб, в яких виникла потреба в поданні у позовному провадженні позовної заяви та відповіді на відзив (на стороні позивача) чи відзиву та заперечення (на стороні відповідача). Остання також є дієвою і в справах наказного та окремого проваджень, особливості розгляду справ яких детально урегульовані чинним Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК України).

Водночас на сьогодні проблема правової допомоги у цивільному процесі у судах першої інстанції залишається відкритою. Це пояснюється таким. По-перше, в наш час практика судів України першої інстанції з розгляду цивільних справ в окремих випадках суттєво відрізняється в аналогічних спорах. Через це можуть виникати, і в окремих випадках виникають, непорозуміння з боку учасників справ щодо того, чому таке виявляється можливим. По-друге, залишається чималою проблема в зборі доказової бази з боку особи, яка вправі надавати різні види правової допомоги (у тому числі професійної правничої допомоги, що надають адвокати).

Ці чинники, на наш погляд, суттєво ускладнюють роботу осіб, які надають правову допомогу у справах, що розглядаються в порядку цивільного судочинства у судах першої інстанції. У зв'язку з тим, що регулярно виникають ці та інші практичні

© М. Шпак, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2119-3828>

maximshpak93@gmail.com